

УДК 341.1

DOI <https://doi.org/10.32782/ln.2023.21.61>

Калатур М.В.

*доктор юридичних наук, професор,
керівник Управління Бюро економічної безпеки України,
професор кафедри юридичних дисциплін
Харківського національного університету внутрішніх справ
ORCID ID: 0000-0001-6146-9468*

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА НА ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ЮРИДИЧНОГО ЗАХИСТУ НА ДОСУДОВОМУ ПРОВАДЖЕННІ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ ІЗ ВРАХУВАННЯМ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ ТА ОГЛЯДУ ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Постановка проблеми. Сучасні правові концепції передбачають у своєму серед обов'язкових елементів механізми дотримання прав і свобод людини та громадянина. Серед згаданих механізмів слід вказати механізм реалізації права на ефективний засіб юридичного захисту, яке передбачає не тільки забезпечення особі надання правової допомоги, однак виконує чимало інших функцій, спрямованих на здійснення правового правосуддя.

Крім того, дане право людини гарантується низкою міжнародно-правових документів, які формулюють його, зазвичай, як право людини на ефективний національний юридичний засіб захисту. Це, зокрема, ст. 8 Загальної декларації прав людини, п. 3 ст. 2 Пакту про громадянські і політичні права, ст. 13 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (далі — Конвенція) [1; 2; 3].

Незважаючи на це, існує проблематика у реалізації права на ефективний засіб юридичного захисту у національному процесі. Навіть попри запровадження правил звернення до міжнародної проблематики виникають випадки порушення права на застосування юридичного захисту на всіх етапах: від досудового провадження до власне судового розгляду. Слід підкреслити, що розгляд механізму реалізації права на ефективний засіб юридичного захисту є щонайменше

предметом монографічного дослідження і в науковій статті можна окреслити лише ключові аспекти, які не менш важливі для зазначеного напрямку правових досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких висвітлено окреслену проблематику. Питання реалізації права на ефективний засіб юридичного захисту не є предметом комплексних досліджень українських науковців. Протягом останніх десятиліть вітчизняні дослідження фахівців торкалися лише таких окремих питань, як загальна теорія юридичних засобів (інструментальна теорія права), загальне поняття юридичного захисту, загальна теорія ефективності правового регулювання (праці С. Алексєєва, П. Анісімова, В. Ведяхіна, А. Венгерова, І. Зеніна, В. Казімірчука, В. Капіцина, В. Козлова, В. Лазарева, М. Лебедева, О. Малька, О. Онуфрієнка, П. Рабіновича, І. Самощенко, В. Сапуна, В. Сирих, Л. Спірідонова, Ф. Фаткулліна, Л. Чулюкіна, Є. Шикіна, К. Шундікова, Л. Явіча).

Метою статті є висвітлення ключових аспектів реалізації права на ефективний засіб юридичного захисту на досудовому провадженні в кримінальному процесі України із врахуванням міжнародного досвіду та огляду практики Європейського суду з прав людини.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із основних прав і загаль-

ним принципом права Європейського Союзу (далі – ЄС) є право на ефективний засіб правового захисту. Останнім часом юридична наука наполягає на тій позиції, що воно може бути реалізоване не лише в суді, уповноваженому розглядати цивільні, кримінальні та адміністративні справи, але й на етапі досудового провадження, коли йдеться про роз'яснення особі права на правову допомогу та залучення захисника. Ефективність засобу правового захисту проявляється в сенсі запобігання стверджуваному порушенню закону чи його продовженню, або в наданні належного відшкодування за будь-яке порушення, яке вже сталося. Стандарт права на ефективний засіб правового захисту виконується в усіх державах-членах ЄС по-різному.

Немає сумніву, що основні права значною мірою реалізуються колективно. Для їх ефективності важливо розуміти їх обсяг і враховувати ці права в діяльності європейських і національних інституцій. Перш за все, основні права мають вирішальне значення для осіб, які звертаються до прав в органах державної влади. Таким чином, основні права залишаються під постійною правовою взаємодією, яка має багато аспектів і рівнів. Ця взаємодія має місце, зокрема, між європейськими та національними судами і навіть законодавцями.

Одним із основних прав і загальним принципом права ЄС є право на ефективний засіб правового захисту. Основою цього права є стаття 47 Хартії основоположних прав Європейського Союзу та частина 1 статті 19 Договору про Європейський Союз, які гарантують особам ефективний судовий захист у зв'язку з високими структурними стандартами незалежного суду, створеного законом, і процедурні стандарти розгляду спору щодо доступу та суті [4; 5]. Відповідно до роз'яснень, що стосуються Хартії, примітка 4, право з першого абзацу тісно пов'язане зі статтею 13 Європейської конвенції з прав людини та основоположних свобод [4]. Таким чином, для визначення стандартів ефективного засобу правового захисту необхідно керува-

тися практикою Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ). Однак у законодавстві ЄС захист є більш широким поняттям, оскільки він гарантує право на ефективний засіб правового захисту в суді. В одному з перших рішень, присвячених цьому праву, ЄСПЛ зазначив, що всі особи мають право отримати ефективний засіб правового захисту в компетентному суді проти заходів, які вони вважають такими, що суперечать правам і свободам, гарантованим законодавством ЄС. Засіб правового захисту, який підкреслює конституційні традиції, спільні для держав-членів, повинен охоплювати законність причин оскаржуваного рішення, припускаючи, що суд, до якого передається справа, може вимагати від компетентного органу повідомити свої причини. У такій ситуації для ефективності судового перегляду вирішальне значення має те, що компетентний орган повинен бути зобов'язаний поважати рішення в майбутньому провадженні в тій самій справі.

Стаття 47 застосовується до інституцій ЄС та держав-членів, коли вони імплементують право ЄС. Право на ефективний засіб правового захисту складається з багатьох складових, які впливають із статті 47 [4]. Перш за все, засіб правового захисту має бути ефективним. По-друге, це право має бути реалізовано на справедливому та публічному розгляді впродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, попередньо створеним законом. Нарешті, особа повинна мати можливість отримати поради, захист і представництво, також у формі правової допомоги.

Через широкий спектр вищезазначених прав було б важко представити та дослідити всі гарантії в одному документі. Кожна з держав-членів має широкі повноваження щодо тлумачення статті 47 і створення власних засобів правового захисту. Юридична конструкція повинна відповідати гарантіям права, яке знаходиться під контролем ЄСПЛ [6, с. 24-26].

У вказаній науковій статті ми розглянемо основу права на ефективний засіб правового

захисту, що впливає з першого абзацу статті 47, і взаємодію між різними стандартами ефективного судового захисту в міжнародній і національній правових системах. Основне питання, на яке потрібно відповісти, стосується вимог, які необхідні для оцінки засобу правового захисту як ефективного, і того, яким чином право європейських інституцій впливає на національну, перш за все, українську правову систему. Термін «ефективність» має багато відтінків із рішеннями судів і стандартами захисту прав особи. Кожне з вищезазначених детальних прав, що впливають із статті 47 Хартії основних прав Європейського Союзу, можна проаналізувати з точки зору ефективності системи судового захисту. Наступні роздуми будуть зосереджені на структурних і процедурних обставинах концепції. У суді має бути доступний ефективний засіб правового захисту [4].

Право на ефективний засіб правового захисту може бути реалізоване в суді, який є органом державної влади, уповноваженим розглядати цивільні, кримінальні та адміністративні справи. Цей орган має відповідати особливим структурним і процедурним вимогам. Загалом, суд або трибунал може означати орган, який діє як третя сторона по відношенню до органу, який ухвалив оскаржуване рішення. Суд має бути організаційно незалежним від усіх сторін спору. Ця законодавча незалежність має гарантувати неупередженість та об'єктивність у винесенні судових рішень. Було б неможливо забезпечити стандарти, якщо суд бере участь у суперечці або зацікавлений у винесенні рішення (*nemo iudex in causa sua*).

Питання про ефективність правового засобу є приводом для багатьох суперечок у доктрині та юриспруденції. Відповідь на це питання залежить від розуміння поняття ефективності в правовій системі, в процесуальному праві, особливо в системі засобів правового захисту [7, с. 404-405].

Практика ЄСПЛ свідчить, що засіб правового захисту не має бути ілюзорним. Дер-

жави-члени несуть відповідальність за забезпечення ефективного захисту основних прав у кожному випадку та, зокрема, за забезпечення дотримання права на ефективний засіб правового захисту та справедливий розгляд. Основні права мають бути захищені процесуальними гарантіями. Основою для них є конкретні резолюції, що містяться та впливають із статті 47 Хартії основних прав Європейського Союзу [4].

Ефективність засобу правового захисту проявляється в значенні запобігання стверджуваному порушенню чи його продовженню, або в наданні адекватного відшкодування за будь-яке порушення, яке вже сталося. У цьому сенсі ефективність засобу правового захисту не залежить від впевненості у позитивному результаті для підозрюваного, обвинуваченого або в принципі особи, якій надається правова допомога. Для цього стандарту важливий не лише доступ до суду, а й ефективність функцій суду та процесуальна компетенція учасників процесу. Іншими словами, весь процес має бути ефективним не лише з теоретичної, а й перш за все з практичної точки зору.

Засіб правового захисту є ефективним, якщо провадження, розпочате шляхом звернення до суду, відповідає умовам частини другої статті 47. Суд повинен мати можливість розглянути всі аспекти справи, які мають значення для остаточного результату. Ця вимога є зрозумілою особливо тоді, коли суди розглядають справи лише з касаційною компетенцією і коли вони не можуть надати повних доказів. Ця модель судочинства була присутня в Австрії до 1 січня 2014 р. і досі присутня в Польщі [8, с. 164-168].

Суд повинен мати повну юрисдикцію для оцінки та вирішення справи. Ефективний судовий перегляд повинен охоплювати законність причин оскаржуваного рішення. Це лише мінімальний стандарт для засобу правового захисту в адміністративному суді. у провадженні щодо надання статусу біженця стандарт повідомлення адміністративного органу

про причини суду може бути недостатнім. Обсяг судового перегляду, який ґрунтується лише на оцінці законності рішення, не може гарантувати вичерпного розгляду доцільності заходу, про який йде мова, і з цієї причини буде визнаний таким, що не відповідає вимогам достатньо ефективного захисту.

Концепція гарантії прав зазнала фундаментальних трансформацій у минулому столітті, які сприяли розвитку захисту та захисту прав у Конституціях. До всього цього, відмова від «романтичної претензії, що походить від Французької революції, згідно з якою було достатньо закріпити права людини в політичній конституції, щоб їх поважали влада та громадяни» також сприяла цьому відношенню [9, с. 509].

Для розуміння права на ефективний судовий захист важливо висвітлити мету судочинства.

Суспільний прогрес змушує обмежити приватний захист прав у разі конфлікту, аж до сучасної концепції юрисдикції як виключної влади держави для втручання в будь-який конфлікт, який фактично або з часом порушує соціальний мир [10, с. 22].

У цьому контексті кожен громадянин – перефразовуючи Руссо – віддав частину своєї свободи державі, так що остання виключно надає інструменти для дотримання прав через судову гілку влади, яка захищена автономією у застосуванні Конституції та закону. Таким чином, «кінцевою метою процесуального права є регулювання процесу, який зараз здійснюється виключно юрисдикційним органом [10, с. 23]

Держава «в правовому полі не тільки відповідає за створення та встановлення правових норм, але правовий захист передбачає інтеграцію регулятивної ролі з іншою, додатковою, роллю другого ступеня. До завдання диктування норм ця інша роль додається з метою збереження правового порядку, коли він невідомий, і захисту претензій особи, що є юрисдикційною функцією» [11, с. 7].

Це приводить нас до висновку, що процесуальне право «регулює цей комплекс дій

з метою отримання юрисдикційного захисту» [10, с. 23].

Право на ефективний судовий захист є комплексним правом, яке «діє як парасолька, яка підсилює захист інших гарантій процесуального характеру, якщо вони не мають конституційного покриття». Таким чином, він є першорядним наріжним каменем у концепції та розвитку процесу, який є складним і пов'язаним з кількома елементами, які його складають.

Протягом кількох десятиліть кілька міжнародних документів встановлювали ефективний судовий захист як право надзвичайної важливості.

Сьогодні міжнародна судова практика встановлює певні наративи, що ефективний судовий захист – це право кожної особи звернутися до суду для отримання обґрунтованого судового рішення, що також передбачає обов'язок судді: адаптувати провадження до конкретної справи, яка має бути вирішена, таким чином:

«(...) уточнює, що право на ефективний судовий захист не передбачає виключно права громадян мати доступ до суду, але також передбачає обов'язок юрисдикційних органів адаптувати свої дії до характеру справи, яка їм подана в відповідно до положень правової системи».

Так, на даний момент встановлено три ключові аспекти змісту цього права:

- доступ до правосуддя;
- розвиток провадження відповідно до Конституції та закону в розумний строк
- виконання рішення [12, с. 115-125].

Крім того, встановлено важливі наріжні камені для розрізнення ефективного судового захисту як автономного права за своїм змістом і природою, і визначено, що право на судовий, неупереджений і швидкий захист складається з права звертатися до юрисдикційних органів для отримання вирішення будь-яких правових конфліктів. Така постанова має ґрунтуватися на законі та повинна бути продиктована після обґрунтування процесу з дотриманням

та повагою до процесуальних гарантій, встановлених чинними міжнародними та національними нормативно-правовими актами.

Вищевикладене є чітким визначенням того, що маєтись на увазі під ефективним захистом, який можна коротко описати як право кожної особи на доступ до юрисдикційного органу, щоб він міг розглянути його чи її позов у рамках провадження, у якому суддя та сторони поважають основні гарантії, а також право на отримання рішень судів, які відповідають Конституції та закону та виконуються.

Згодом Суд встановив три випадки ефективного судового захисту, а саме:

– доступ до правосуддя передбачає, що держава в цілому дозволяє людям отримати доступ до системи правосуддя з їхніми зверненнями, не створюючи непосильних перешкод, які унеможливають їх зробити це (...) для того, щоб домогтися від органів правосуддя визнання їхніх прав перед державою та особами (...);

– розвиток процесу з суворим дотриманням принципу належної обачності – маєтись на увазі оперативне та сумлінне виконання юрисдикційними органами; тобто в розумний строк та розгляд справи відповідно до конституційних та правових норм, з метою ефективного захисту прав та інтересів сторін (...);

– виконання рішення.

Категорію «ефективний засіб юридичного захисту» можна пов'язати із правом на ефективний захист. Побудувавши логічні зв'язки ключових характеристик і властивостей даних прав та ретельно дослідивши їх, можна стверджувати, що здійснення захисником ефективного захисту підозрюваного, обвинуваченого на підставі одного із юридичних документів, передбачених Кримінальним процесуальним кодексом України (далі – КПК України), є реалізацією права цього підозрюваного, обвинуваченого на ефективний засіб юридичного захисту, який він обирає самостійно, очікуючи ефективності його захисту та, як ідеальний варіант, - виправдувальний вирок [13]. Право на ефективний засіб юридичного

захисту може також реалізовуватися підозрюваним, обвинуваченим через вибір здійснення самостійного захисту, звернення у випадку порушення його прав до існуючих національних засобів правового захисту і в підсумку – до ЄСПЛ. Дане право передбачає здійснення вибору особою, яка очікувано повинна захищатися, самостійно та без здійснення тиску з боку уповноважених службових осіб для того, щоб запобігти свавільному порушенню прав і свобод людини та громадянина, що не відповідає політиці правової держави та засадам кримінального процесуального права. Із цим пов'язано місце досліджуваного нами права у сучасному міжнародному праві, адже воно формує і підтримує функціонування широкого спектру правових гарантій та юридичних зобов'язань з боку держави.

Вищенаведені концептуальні міркування, на нашу думку, мають право на існування з огляду на сферу проведення дослідження, окрім тих тлумачень право на ефективний засіб юридичного захисту, які існують сьогодні в сучасному законодавстві. Не можна віддавати роль захисту виключно захисникові на етапі досудового розслідування у кримінальному процесі. Вагоме значення у правозахисній сфері відіграють державні органи, які провадять діяльність у сфері прийняття і розгляду скарг, відновлення порушених прав і свобод або відшкодування шкоди тощо. У сучасній науковій літературі право на ефективний засіб юридичного захисту репрезентується саме з такої точки зору, яка розкриває його поняття і зміст.

Права, свободи та законні інтереси особи, які підлягають захисту нормами кримінального права, зазнали найбільшого ступеня порушення, а тому потребують відповідних ефективних засобів юридичного захисту. Вкотре слід зазначити, що досить малозначна роль у таких засобів буде за умови їх фактичного існування, однак відсутності механізму їх реалізації. У сучасному українському законодавстві чимало норм, які, незважаючи на наявність у кодифікованих законах, зако-

нах та низці нормативно-правових актів, не функціонують належним чином і відповідно не спроможні повною мірою захистити права і свободи особи, а також відновити порушені права тощо. Звернемося до положень чинного КПК України для відтворення алгоритму звернення особи за захистом своїх прав і свобод, які були порушені через вчинення відповідним суб'єктом кримінального правопорушення.

На нашу думку, необхідно з'ясувати передумови виникнення порушення для того, щоб більш детально розібратися у сутності досліджуваного нами права. Слід звернути увагу на початок досудового розслідування, який відіграє важливу роль у подальшому перебігу кримінального провадження. Від того, наскільки правомірними будуть дії уповноважених службових осіб на етапі прийняття заяви про вчинення кримінального правопорушення або такого, що готується, та прийняття рішення про початок досудового розслідування залежить реалізація низки основоположних принципів кримінального процесу, зокрема невідворотності кримінальної відповідальності, а також ефективність відновлення одного або комплексу прав і свобод особи.

Очевидно, що не всі події, які мають більш-менш кримінальний відтінок, є кримінальними правопорушеннями. У даному випадку звертаємо увагу на аспект компетентності тих суб'єктів, які приймають рішення про початок досудового розслідування, зважаючи на наявність складу кримінального правопорушення. Доцільно зауважити, що таке рішення приймається в контексті виконання завдань, передбачених ст. 2 КПК України, однак важливу роль відіграє об'єктивність у сприйнятті фактичних обставин та виявленні ознак кримінально караного діяння. Таким чином, слід зважати на характер цих відомостей та впевнитись, що вони мають ознаки конкретного кримінального правопорушення [14].

Слід зауважити, що норми чинного КПК України мають превентивний характер, адже

процес реформування кримінального процесуального законодавства, який триває від прийняття принципово нового процесуального кодифікованого закону, тобто від 2012 року, докорінно змінив у бік якості початковий етап досудового розслідування, акцентувавши увагу і на забезпеченні права на ефективний засіб юридичного захисту. Дану позицію законодавця можна прослідкувати у реалізації ним мети уникнути конфліктних ситуацій між державою і особою з приводу звернень такої особи до відповідних службових осіб органів та підрозділів Національної поліції України за фактом вчинення щодо неї, її близьких осіб або інших осіб, майна тощо кримінального правопорушення. Сутність даного звернення полягає у притягненні винної особи до кримінальної відповідальності або для формування підстав для захисту прав, свобод та законних інтересів шляхом подання в рамках кримінального провадження цивільного позову. Повертаючись до превентивного характеру низки норм процесуального закону, зауважимо, що дана характеристика свідчить про намагання законодавця запобігти відмовам посадової особи про прийняття заяви про вчинене кримінальне правопорушення, а також у вирішенні таких заяв та повідомлень. При цьому досліджувані нами норми спрямовані на організацію оперативного реагування ці розгляду для припинення суспільно небезпечного діяння або здійснення досудового розслідування із застосуванням комплексу ефективних процесуальних засобів, які є доцільними у слідчій ситуації. Наприклад, заборонною нормою, що попереджає порушення уповноваженою службовою особою прав особи на звернення до відповідних правоохоронних органів у випадку вчинення щодо неї або інших осіб, об'єктів кримінального правопорушення є ч. 4 ст. 214 КПК України, у якій зазначено, що «слідчий, прокурор, інша службова особа, уповноважена на прийняття та реєстрацію заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, зобов'язані прийняти та зареєструвати таку

заяву чи повідомлення... відмова у прийнятті та реєстрації заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення не допускається». Втім необхідно підкреслити, що саме під час прийняття рішення щодо внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі – ЄРДР) виникає найбільше чинників для порушення законних інтересів учасників кримінального провадження. Найбільш розповсюдженою формою такого порушення є бездіяльність слідчого, дізнавача, прокурора, яка полягає у невнесенні відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР після отримання заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення тощо [14].

Висновок з проведеного дослідження. Нами досить стисло і коротко розглянуто ключові аспекти права на ефективний засіб юридичного захисту, оскільки насправді ця тема є досить широкою і розлогою, бо останнім часом стала предметом дисертаційних та

монологічних досліджень. Сутність права на ефективний засіб юридичного захисту полягає у забезпеченні поновлення порушеного права, а у випадку неможливості цього – гарантуванні потерпілому можливість отримання відповідного відшкодування. Зазначається також, що за своїм змістом ефективний засіб захисту повинен відповідати природі порушеного права, характеру допущеного порушення та наслідкам, які спричинило порушення прав особи.

Права на ефективний засіб юридичного захисту регламентовано численними міжнародними нормативно-правовими актами і навіть національним законодавством, зважаючи на те, що сучасна Україна визнає та імплементує практику права ЄС. Проведене дослідження звертається до філософсько-правових концепцій з метою висвітлення більш глибокого нариску особливостей реалізації права на ефективний засіб юридичного захисту.

Анотація

У науковій статті розкрито особливості права на ефективний засіб юридичного захисту та його реалізації. Автор звертається до окремих особливостей тлумачення означеного права та врахування міжнародного досвіду в національному процесі. Крім того, в дослідженні фігурує практика Європейського суду з прав людини як одного із фундаментальних елементів розуміння механізму реалізації права на ефективний засіб юридичного захисту. Вказане право закріплене та гарантується міжнародними нормативно-правовими актами, які мають значну правову вагу у системі права Європейського Союзу. Переїняття Україною практики дотримання і забезпечення прав людини як основоположних є ознакою її статусу як правової держави. Саме тому дослідник акцентує увагу на тому, що утвердження прав та свобод людини неминуче виводять на перший план проблему ефективності юридичного забезпечення прав людини, зокрема ефективності захисту цих прав. Відповідно, сама концепція правової держави закладає об'єктивні передумови для конструювання й аналізу специфічного права людини на ефективний державний захист її прав та свобод.

Окремо було стисло і коротко розглянуто ключові аспекти права на ефективний засіб юридичного захисту, оскільки насправді ця тема є досить широкою і розлогою, особливо в умовах євроінтеграційних процесів та на шляху приведення національного законодавства до вимог Європейського Союзу. Так, за своїм змістом, ефективний засіб захисту повинен відповідати природі порушеного права, характеру допущеного порушення та наслідкам, які спричинило порушення прав особи.

Ключові слова: право на ефективний засіб юридичного захисту, міжнародно-правові стандарти, Європейський суд з прав людини, досудове провадження.

Kalatur M.V. Exercise of the right to an effective remedy in pre-trial proceedings in criminal proceedings in Ukraine with regard to international experience and review of the case law of the European Court of Human Rights

Summary

The article describes the peculiarities of the right to an effective means of legal remedy and its realization. The author refers to certain peculiarities of the interpretation of this right and the implementation of international experience in the national process. In addition, the study includes the case law of the European Court of Human Rights as one of the fundamental elements of understanding the mechanism of realization of the right to an effective legal remedy. This right is enshrined and guaranteed by international legal acts that have a significant legal weight in the European Union's legal system. Ukraine's adoption of the practice of observing and ensuring human rights as fundamental rights is a sign of its status as a state governed by the rule of law. That is why the researcher emphasizes that the assertion of human rights and freedoms inevitably brings to the fore the problem of the effectiveness of legal support for human rights, in particular the effectiveness of the protection of these rights. Accordingly, the concept of the rule-of-law state itself lays down objective prerequisites for the construction and analysis of the specific human right to effective state protection of one's rights and freedoms.

The key aspects of the right to an effective legal remedy were briefly and concisely considered separately, since this topic is actually quite broad and extensive, especially in the context of European integration processes and on the way to bringing national legislation in line with the requirements of the European Union. According to the author, an effective legal remedy should correspond to the nature of the violated right, the nature of the violation and the consequences caused by the violation of a person's rights.

Key words: right to an effective legal remedy, international legal standards, European Court of Human Rights, pre-trial proceedings.

Список використаних джерел:

1. Загальна декларація прав людини: декларація №995_015 від 10.12.1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення: 29.01.2023).
2. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: пакт № 995_043, ратифікований 19.10.1973 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text (дата звернення: 29.01.2023).
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: конвенція №995_004 в редакції від 01.08.2021 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 29.01.2023).
4. Хартія Європейського Союзу про основоположні права. Center of civil liberties. Центр громадянських свобод: офіційний веб-сайт. URL: <https://ccl.org.ua/posts/2021/11/hartiya-osnovnyh-prav-uevropejskogo-soyuzu/> (дата звернення: 29.01.2023).
5. Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу з протоколами і деклараціями: документ №994_606 від 25.03.1957 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text (дата звернення: 29.01.2023).
6. С. Добрянський. Хартія основних прав Європейського Союзу як регіональний праволюдний інститут. *Вісник Національної академії правових наук України*, № 3 (74), 2013. С. 23-30.
7. Interaction between European and national courts occurs directly and indirectly. Direct dialogue takes place through the preliminary reference procedure. Indirect dialogue generally takes place through the process of adjudication. See more T. Tridimas (2015), *The EJC and the National*

- Courts: Dialogue, Cooperation and Instability, *The Oxford Handbook of European Union Law*, p. 404–405.
8. Piątek, W. The right to an effective remedy in European law: significance, content and interaction. *China-EU Law J* 6, 163–174 (2019). <https://doi.org/10.1007/s12689-019-00086-3> (дата звернення: 29.01.2023).
 9. Jiménez, E. (2000). *Derecho Constitucional Argentino*, Tomo II, Sociedad Anónima editora, comercial, industrial y financiera. Ediar.
 10. Vecerra, J. (1977). *Introducción al Estudio del Derecho Procesal Civil*. México: Cárdenas Editor y Distribuidor.
 11. Véscovi, E. (1984). *Teoría General del Proceso*. Bogotá: TEMIS.
 12. Юровська Г. Практика Європейського суду з прав людини в рішеннях органу конституційної юрисдикції. *Вісник Конституційного Суду України*. №5/2021. С. 110-130.
 13. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України в редакції від 20.05.2022 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 29.01.2023).
 14. Порушення під час досудового розслідування вимог ст. 13 Конвенції про захист прав людини та основних свобод. *Безплатна правова допомога*: офіційний веб-сайт. URL: <https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php> (дата звернення: 30.01.2023).